

Kształcenie kobiet na kierunku lekarskim i lekarsko-dentystycznym – problemy praktyczne

Iwona Wrześniewska-Wal

Zakład Prawa Medycznego i Orzecznictwa Lekarskiego Szkoły Zdrowia Publicznego
Centrum Medyczne Kształcenia Podyplomowego w Warszawie

ORCID: 0000-0002-8892-5985 i.wrzesniewska@cmkp.edu.pl; idrwal@yahoo.com

W rzeczywistości do dobrego uprawiania medycyny potrzeba dużo więcej niż samej wiedzy, niż umiejętności posługiwania się nowoczesną aparaturą, niż posiadania określonych umiejętności manualnych. Sztuką jest także słuchanie drugiego człowieka, wczuwanie się w jego odczucia i przeżycia, nawiązanie i utrzymanie dialogu z chorym, stworzenie atmosfery bezpieczeństwa i zaufania. Okazuje się, że kobiety opanowały tę sztukę lepiej, a do tego mają również potrzebną wiedzę, aparaturę, sprawność manualną. Medycyna jest sfeminizowana. Obecnie czynne prawo wykonywania zawodu lekarza posiada 89 996 kobiet i 62 765 mężczyzn, a lekarza dentyści 32 941 kobiet i 9 816 mężczyzn. Dodatkowo z analiz Naczelnej Izby Lekarskiej w roku 2018 wynika, że w ciągu następnych dwóch dekad odsetek kobiet wzrośnie z około 58 do ponad 61 proc., a zmniejszy się odsetek kobiet wśród lekarzy dentyistów – z 75 do 74 proc. Przeciętnie udział kobiet wśród lekarzy w Polsce (56,5%) był wyraźnie wyższy niż średnia dla krajów członkowskich OECD, która wynosiła 44,5%.

W przeszłości nierówności związane z płcią widoczne były na poziomie regulacji prawnych dotyczących kształcenia. TK dnia 3 marca 1987 r. (sygn. akt P 2/87) rozpatrywał sprawę dyskryminacji kobiet, gdyż zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej w ramach limitu przyjęć wprowadziło podział miejsc w proporcji 50% dla kobiet i 50% dla mężczyzn nie jest zgodny z ustawą o szkolnictwie wyższym. Obecnie na poziomie kształcenia specjalizacyjnego więcej kobiet niż mężczyzn zdobywa pierwszą specjalizację (odpowiednio 55,2% i 44,8%) oraz drugą i trzecią specjalizację. Jednak mało jest ich w specjalizacjach zabiegowych: chirurga, ortopedia, czy kardiochirurgia (kobiet zaledwie – 7 a mężczyzn 232).

Z moich analiz w latach 2015-2018 dotyczących odpowiedzialności zawodowej wynika, że kobiety są ostrożniejsze i popełniają mniej błędów.

Mgr Zuzanna Rokita

Instytucja/ Organizacja: Uniwersytet Warszawski

Wydział: Instytut Stosowanych Nauk Społecznych

Obecnie: Doktorantka na Międzywydziałowych Środowiskowych Studiach Doktoranckich przy Wydz. Hist. z siedzibą w ISNS, stacjonarne

Abstrakt na konferencję „Feminizm i Prawo”

Tytuł wystąpienia: Feministyczne studia o niepełnosprawności – o nowej drodze w naukach społecznych.

Kobiety z niepełnosprawnościami stanowią 16% ogólnej populacji oraz 60% populacji osób z niepełnosprawnościami. Mimo tak dużej ich obecności w społeczeństwie przed długi czas były niezauważane i pomijane zarówno na gruncie praktyki społecznej, jak i refleksji akademickiej. Również myśl feministyczna, w której zainteresowanie różnicą i kobiecością stanowiło ważny aspekt empiryczny i teoretyczny nie uwzględniła sytuacji kobiet z niepełnosprawnościami jako znaczącego przedmiotu badań do lat 80. XX wieku. Feministki, podobnie jak ogół społeczeństwa, nie zwracały uwagi na kwestie widoczności, dostępności i ucieleśnienia niepełnosprawnego ciała, co skutecznie wykluczało niepełnosprawne kobiety z udziału w ich dyskusjach. Do dziś kobiety z niepełnosprawnościami podkreślają, że ich potrzeby nie znajdują pełnego odzwierciedlenia ani w ruchu feministycznym, ani w ruchu na rzecz praw osób z niepełnosprawnościami

Celem referatu będzie pokazanie, w jaki sposób na przecięciu teorii feministycznych i krytycznych studiów o niepełnosprawności kształtuje się nowa dziedzina jaką są feministyczne studia o niepełnosprawności. Zaprezentowane zostanie w jaki sposób nowe spojrzenie na te dwie dziedziny, już dość mocno ugruntowane w naukach społecznych, pozwala redefiniować kategorie podmiotu, kobiecości i sprawności ciała. Dążeniem feministycznych teorii niepełnosprawności nie musi być tylko koncentrować się na sytuacji kobiet z niepełnosprawnościami ani na typowych tematach choroby, piękna, genetyki czy starzenia się, mogą odnosić się do szerszej refleksji nad esencjalistyczną wizją kategorii kobiety, statusem ciała, polityką wyglądu, medykacją ciała, przywilejem normalności, sprawiedliwością reprodukcyjną czy społecznymi konstrukcjami tożsamości.

Wystąpienie dotyczyć będzie również tego, w jaki sposób współczesne badaczki i współcześnie badacze mogą korzystać z dorobku feministycznych studiów niepełnosprawności i ich redefinicji kluczowych pojęć feministycznych. Refleksje zostaną oparte na doświadczeniach własnych zdobytych w trakcie realizacji badań dotyczących cielesności i intymności kobiet z niepełnosprawnościami ruchowymi.

Konferencja *Feminizm i prawo* – zgłoszenie referatu

Imię i nazwisko: Dorota Sepczyńska

Tytuł / stopień naukowy: dr hab.

Afiliacja: Instytut Filozofii, Wydział Humanistyczny, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Adres e-mail: sep@uwm.edu.pl

Tytuł: Historia kobiet według „młodego” Abramowskiego

Abstrakt: Analizie zostanie poddana myśl społeczna Edwarda Abramowskiego wyrażona w tekstach napisanych w latach 80 i 90 XIX wieku. Mimo młodego wieku ich autor był jednym z ważniejszych działaczy i agitatorów wczesnego polskiego socjalizmu. Zdaniem Bohdana Cywińskiego poglądy Abramowskiego z tego okresu zostały ukształtowane w środowisku polskiego ruchu socjalistycznego, z drugiej strony szybko wpłynęły na formację ideową tego środowiska, toteż są świadectwem świadomości ówczesnego polskiego socjalizmu (Cywiński, 1978).

Abramowski bezpośrednio podjął kwestię kobiet. Jego rozważania można uporządkować poprzez trzy pytania: jakie było położenie kobiet w przeszłych formacjach społecznych? jakie jest w obecnie? jakie będzie w społeczeństwie przyszłości? Zakładam, że odpowiedzi pozwolą na ujawnienie jak Abramowski oceniał patriarchalne relacje międzypłciowe, czego chciał dla kobiet i wyjaśnienie dlaczego głosił to, co głosił?

Podjęte dociekania wpisują się w badania rodzimego sporu o równouprawnienie kobiet i polskiego materializmu. Stosowana metodologia wykorzystuje narzędzia historii idei, stąd uwzględnienie wewnętrznego i zewnętrznego uwikłania myśli Abramowskiego, kontekstu intelektualnego i społeczno-historycznego.

Wygłoszenie referatu możliwe jedynie w trybie zdalnym.

dr Michał Pełka
Katedra Logiki i Argumentacji Prawniczej
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Warszawski

Tytuł referatu: **Filozofia feministyczna a problem obiektywności nauki**
(abstrakt)

Tradycyjne rozumienie obiektywności zakłada, iż określone twierdzenie naukowe, także na gruncie prawa, może być uznane za obiektywne jeśli jest wolne od wartościowania, niezależne od jednostkowej perspektywy oraz pozbawione emocjonalnego zabarwienia, czyli, jak to się obrazowo określa, musi ono pochodzić z widoku znikąd, czy też z archimedesowego punktu widzenia. Tak rozumiana obiektywność stanowi imperatyw dla podejmujących badania naukowe i wyznacza cel ich działań, a jednocześnie warunkuje uzyskanie prawdziwej wiedzy, odróżnianej od jedynie zwykłej opinii lub niewiążącego wyrazu emocji. Obiektywność jako pozbawiony emocji sposób wnioskowania jest uznawana przez przedstawicieli feminizmu za wyraz męskiego postrzegania świata, a także za wyraz męskiej dominacji nad światem.

Jednym z odkryć podejścia feministycznego w filozofii nauki jest zauważenie, iż widok znikąd nie jest możliwy do osiągnięcia przez istoty ludzkie, które wygłaszają tezy naukowe. Każda taka teza jest bowiem wygłaszana z wnętrza pewnej sytuacji, w jakiej znajduje się jej twórca. Prowadzi to w konsekwencji do przyjęcia, iż wiedza jest zawsze w jakiś sposób usytuowana w perspektywie podmiotu poznającego. Filozofowie feministyczni, uznając społeczne położenie badaczy naukowych za ważne i istotne epistemicznie, stawiają w centrum swego zainteresowania przede wszystkim te czynniki związane z położeniem społecznym, które odzwierciedlają systemowe relacje władzy w społeczeństwie. Relacje związane z dystrybucją władzy obejmują zdolności członków jednej grupy społecznej - grupy dominującej – do ograniczania spektrum wyborów dostępnych dla członków innej grupy społecznej – grupy podporządkowanej. Nierzadko systemowe relacje władzy są krzywdzące dla jednostek i grup dyskryminowanych.

Na pozór mogłoby się wydawać, iż teza filozofii feministycznej o każdorazowym zabarwieniu twierdzeń naukowych subiektywizmem, wikła tę doktrynę w mniej lub bardziej skrajny relatywizm, czyli stanowisko, iż nauka nigdy nie może uzyskać waloru obiektywności. Taka konstatacja byłaby jednak zbyt pośpieszna i nie odzwierciedlająca rzeczywistego stanu rozwoju tego filozofii. W ramach doktryny feminizmu obecny jest bowiem silny głos opowiadający się za koniecznością poszukiwania takiej koncepcji obiektywności, która będzie w stanie pogodzić uznanie wpływu usytuowania podmiotów poznających w ramach określonych struktur społecznych i uwikłania ich w wyznawanie określonych wartości z możliwością krytycznej oceny formułowanych interpretacyjnych twierdzeń naukowych.

W swoim wystąpieniu chciałbym zarysować kilka propozycji pogodzenia perspektywizmu z obiektywnością wiedzy naukowej, w tym także wiedzy prawniczej.

dr Małgorzata Mędrala
Katedra Prawa Gospodarczego Publicznego i Prawa Pracy
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie
ORCID: 0000-0002-0068-2975

Prawa pracującego ojca do udziału w opiece i wychowaniu dziecka jako przejaw polityki równościowej płci

Celem referatu jest analiza obowiązujących i planowanych w polskim ustawodawstwie uprawnień związanych z zatrudnieniem dla ojca dziecka w okresie macierzyństwa, rodzicielstwa oraz wychowania dziecka wymagającego opieki rodzicielskiej.

Promowanie partnerskiego modelu rodziny ma stanowić jeden z elementów polityki równości płci. Ma się przyczynić do osiągnięcia równowagi pomiędzy życiem prywatnym a zawodowym, jak również ograniczania luki płacowej ze względu na płeć, poprzez zapewnienie dzięki temu szerszego udziału kobiet w rynku pracy. Takie cele przyświecają regulacjom unijnym (Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie równowagi między życiem zawodowym a prywatnym rodziców i opiekunów oraz uchylająca dyrektywę Rady 2010/18/UE, 2017/0085 (COD), które niedługo powinny zostać wdrożone w ustawodawstwie polskim.

Powstaje pytanie, czy polskie przepisy stwarzają wystarczające zachęty i możliwości do udziału ojców w opiece i wychowaniu dzieci. Z perspektywy prawa polskiego analizy wymagają w szczególności funkcjonujące urlopy ojcowskie, prawo do przejęcia części urlopu macierzyńskiego przez ojca dziecka, urlopy rodzicielskie i urlopy wychowawcze. Badania statystyczne w Polsce pokazują, iż mężczyźni nadal rzadziej niż kobiety korzystają z urlopów związanych z rodzicielstwem. Należy zadać sobie pytanie, czy może remedium na tę okoliczność mogłoby okazać się proponowane w w/w dyrektywie rozwiązanie w postaci nieprzenaszalnej części urlopu rodzicielskiego jednego z rodziców, jak również inne rozwiązania wymagające implementacji do porządku polskiego.

Oprócz urlopów związanych z rodzicielstwem duże znaczenie z punktu widzenia analizowanej problematyki mają także rozwiązania z zakresu uelastycznienia czasu pracy.

Istotna jest także perspektywa kosztowa świadczeń finansowych i organizacyjnych ponoszonych przez pracodawców w tym zakresie.

Analizy wymagają także dostępne rozwiązania dla ojców zatrudnionych w oparciu o umowy cywilnoprawne, w tym samozatrudnionych. Problematyka ta z kolei dotyczy dylematów z zakresu konstytucyjnej zasady równościowej.

Dr Beata Marczevska
Dr Julia Zdanukiewicz

Abstrakt

Udział kobiet w „sprawowaniu władzy” w organach jednostek samorządu terytorialnego

Analiza zagadnienie jakim jest faktyczny udział kobiet w „sprawowaniu władzy” w organach jednostek samorządu terytorialnego jak do tej pory nie została poddana szczegółowej analizie. Nieliczne dostępne publikacje na ten temat nie dają jasnej odpowiedzi na podstawowe pytanie jakim jest **parytet kobiet piastujących najwyższe stanowiska w organach samorządu terytorialnego w stosunku do mężczyzn**. Kwestia ta w obliczu zmian społecznych i politycznych jakie zachodzą w Polsce w ciągu ostatnich lat ma kluczowe znaczenie dla realizacji podstawowego prawa jakim jest równouprawnienie.

Poruszając zagadnienie udziału kobiet w „sprawowaniu władzy” w jednostkach samorządu terytorialnego należy podkreślić, iż minione stulecie przyniosło długą oczekiwaną – przynajmniej formalną - równość między kobietami i mężczyznami. Nadto zasada równości kobiet i mężczyzn stała się jedną z głównych zasad europejskiego porządku prawnego. Jednakże mimo tak szczytnych założeń, kobiety pozostają wciąż niedoreprezentowane w strukturach władzy politycznej zarówno na poziomie organów państwowych jak i samorządowych, i to zarówno na poziomie organów wykonawczych jak i uchwałodawczych.

W niniejszym artykule autorki postarają się udzielić kompleksowej odpowiedzi na pytanie jaka jest skala sfeminizowania na szczeblu lokalnym a także jakie są najważniejsze bariery ograniczające dostęp do zajmowania stanowisk przez kobiety w jednostkach samorządu terytorialnego Regionu Warszawskiego Stołecznego. Artykuł zaprezentuje wyniki badań naukowych, które zostały przeprowadzone na reprezentacyjnej grupie samorządów wiejskich i miejskich obszaru regionu Warszawskiego w porównaniu do wybranych obszarów terytorialnych w Polsce i w Europie. Oprócz prezentacji wyników badań w niniejszym artykule została przeprowadzona analiza prawna skutków wprowadzenia w Polsce ustawowych limitów w zakresie parytetu płci obowiązujących m.in. w wyborach odbywających się na poziomie samorządowym.

Olga A. Kotowska-Wójcik

INS, WSE, UKSW

o.kotowska-wojcik@uksw.edu.pl

Szansa na zmianę? Preferencje wyboru kierunku studiów a równość płci w nauce

Zagadnienie równości płci w nauce, w szczególności w kształceniu wyższym, jest tematem przekrojowym międzynarodowych agend prawodawczych. Prowadzone są w tym zakresie liczne projekty naukowe, temat jest obecny tak w dyskursie naukowym jak i powszechnym. Czy możliwa jest zmiana w tym zakresie, czy dotychczasowe tempo niwelowania różnic między kobietami i mężczyznami w nauce może się zmienić i czy pomocne będą w tym zakresie rozwiązania proponowane przez Unię Europejską? Czy czynnikiem mobilizacyjnym stanie się kontekst wprowadzenia obligatoryjnego kryterium prowadzenia przez podmioty polityki równości kobiet i mężczyzn oraz stosowanych w tym zakresie rozwiązań przy ubieganiu się o środki finansowe na rozwój i prowadzenie działalności naukowo – badawczej?

W swoim wystąpieniu chciałabym przedstawić wyniki analizy porównawczej kandydatów na studia w podziale na płeć i zastanowić się, czy w kontekście proporcji płci istnieje szansa na zmianę tychże wśród akademików polskich w poszczególnych dyscyplinach. Wszak to od adeptów poszczególnych dyscyplin i ich wyborów będzie przyszedł rozwój nauki w Polsce. Do analizy zostaną wykorzystane ilościowe dane z bazy Głównego Urzędu Statystycznego oraz literatura przedmiotu w tym zakresie. Rozważania zostaną przeprowadzone w oparciu o ideę równości płci w nauce.

Zgłoszenie czynnego udziału w konferencji „Feminizm i prawo”

mgr Agata Grochowska, absolwentka prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego

Temat referatu: Przeciwdziałanie przemocy ze względu na płeć w prawie międzynarodowym i hiszpańskim

Celem referatu jest przybliżenie norm prawnych dotyczących przeciwdziałania przemocy ze względu na płeć (*gender-based violence, violencia de género*), ze szczególnym uwzględnieniem prawa hiszpańskiego. Przemoc ze względu na płeć uznawana jest za rażący przejaw nierówności płci, a wysiłki w celu jej wyeliminowania podejmowane są zarówno przez ustawodawców krajowych, jak i społeczność międzynarodową. W pierwszej części referatu przybliżony zostanie kontekst międzynarodowy – tj. definicja przemocy ze względu na płeć, przykłady zachowań przemocowych oraz sposoby jej przeciwdziałania przyjęte przez wybrane organizacje międzynarodowe (m.in. ONZ, UE).

Następną częścią referatu będzie prezentacja rozwiązań prawnych przyjętych w wybranym państwie członkowskim UE. Pierwszym państwem w Europie, które podjęło wysiłki legislacyjne w zakresie przeciwdziałania przemocy ze względu na płeć, była Hiszpania (2004 r.). W ciągu kilkunastu lat regulacje prawne zostały znacząco rozbudowane. Z tego względu w referacie omówione zostaną normy prawne właśnie z Hiszpanii. Analiza pozwoli na wyciągnięcie wniosków o charakterze komparatystycznym, m.in. w związku z prawem polskim.

W wystąpieniu zostaną krótko omówione 2 hiszpańskie ustawy, których celem jest eliminacja przemocy ze względu na płeć oraz ustanowienie efektywnej równości kobiet i mężczyzn - *la Ley Orgánica 1/2004, de 28 de diciembre, de medidas de protección contra la violencia de género* oraz *la Ley Orgánica 3/2007, de 22 de marzo, para la igualdad efectiva de mujeres y hombres*. Ze względu na fakt, że wskazane akty prawne obowiązują już od kilkunastu lat, oprócz omówienia najważniejszych przepisów nastąpi również próba ich oceny.

Referat podejmuje ważną, bieżącą tematykę oraz wpisuje się w zagadnienia podejmowane na konferencji, przede wszystkim odnosi się do zasady równości kobiet i mężczyzn, zakazu dyskryminacji oraz pozytywnej dyskryminacji.

Dr Joanna Furmańczyk

Adiunkt, Katedra Edukacji i Rozwoju Kadr, Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

Wpływ pandemii na sukces kobiet na uczelniach wyższych w Polsce.

Ogłoszenie przez WHO w marcu 2020 roku stanu światowej pandemii, wywołanej rozprzestrzenieniem się wirusa SARS-Cov-2 zmieniło otaczającą rzeczywistość na wielu płaszczyznach. Na skutek lockdownu, z dnia na dzień pracownicy różnych branż i ich rodziny w wielu krajach musieli zostać w domach i radzić sobie z nową sytuacją pracy zdalnej. Pozbawieni wsparcia instytucji opiekuńczych i szkół, w trudnej sytuacji znaleźli się m.in. naukowcy i naukowczynie, wykonujący pracę wymagającą intelektualnie i czasowo. W większości krajów szkoły i uniwersytety przekształciły zwykłe lekcje i wykłady w zajęcia zdalne. Dotychczasowe zebrania, spotkania, konferencje zmieniły się w webinary, streamy, a uczelniany pokój został zastąpiony przez kanał na MS Teams albo room na Zoomie. Pandemia zmieniła dynamikę pracy wielu naukowców, szczególnie w przypadku rodziców dzieci (Staniscuaski, F. i in., 2020), ponieważ stanęli oni przed dodatkowym wyzwaniem, jakim jest pogodzenie pracy zdalnej z pracą domową, która obejmuje opiekę nad dziećmi w pełnym wymiarze godzin. Te ostatnie to zadania wykonywane głównie przez kobiety (Sallee, M., Ward, K. & Wolf-Wendel, L., 2016; Adams-Prassl i in., 2020; Minello, A., 2020). Wyniki badań prowadzonych na świecie (UK, Niemcy, USA) wskazują, że jednym z najważniejszych skutków COVID-19 będzie dalsze powiększanie luki między kobietami i mężczyznami w środowisku akademickim pod względem możliwości badawczych (Flaherty, C., 2020). Zauważalny spadek aktywności naukowej kobiet od początku pandemii przekłada się także na rzadszy udział w konferencjach, seminariach oraz na zmniejszającą się liczbę recenzowanych artykułów (Minello, A. 2020). Połączenie tych czynników wpływa zatem na sukces akademicki kobiet.

W swoim opracowaniu, Autorka - przyjmując perspektywę nauk o zarządzaniu – prezentuje pojęcie kultury organizacyjnej. Na podstawie krytycznej analizy literatury przedmiotu, wyszczególnia te jej wymiary, które są związane z osiąganiem sukcesu przez członków organizacji. Następnie, na podstawie wyników badań empirycznych, podejmuje próbę zweryfikowania wpływu określonych wymiarów kultury organizacyjnej na sytuację i sukces kobiet-naukowców w trakcie pandemii SARS-Cov-2.

Marlena Drapalska-Grochowicz

marlena.drapalska-grochowicz@us.edu.pl

Uniwersytet Śląski

O kobietach w bliskich relacjach – perspektywa prawna i psychologiczna

Bliskimi relacjami zajmują się różne dziedziny nauki – filozofia, socjologia, antropologia, teologia czy psychologia. Prawnicy, pisząc o bliskich relacjach, najczęściej nawiązują do socjologii, w tym w szczególności socjologii rodziny¹. Rzadko sięgają zaś do osiągnięć psychologii – chociaż można dostrzec, że takie odniesienia stają się w ostatnich latach częstsze, np. w analizach dotyczących relacji rodzicielskich². Prawnicy najczęściej wspominają o bliskości w kontekście relacji faktycznych opartych na więzi emocjonalnej oraz w kontekście różnorodnych aspektów łączących ludzi więzi emocjonalnych, a to naturalnie wiedzie intuicje badawcze w stronę psychologii, która ujmuje najczęściej bliskość jako cechę określonych relacji. Psycholodzy analizują bliskie relacje przez pryzmat różnych kryteriów, w tym również przez pryzmat kryterium płci. Obraz jaki opisuje psychologia nie jest tutaj jednolity – bliskie relacje stanowią dla kobiet źródło szczęścia i spełnienia ale również zniewolenia i uwikłania (w przypadku takich zjawisk jak np. *silencing the self*, pełnienie roli kinkeeper’a). Prawo zaś odnosi się do płci w bliskich relacjach tylko w takim zakresie w jakim chce podkreślić pożądane wzorce relacji (kobieta-matka; małżonka-kobieta). Kobiety najczęściej współdzielą w świecie prawa różne role – są matkami, żonami, pracownikami, stronami umów, osobami najbliższymi, członkami rodzin. Dwie pierwsze z wymienionych ról są zaś ujmowane przez polskiego prawodawcę jako relacje modelowe tj. małżeństwo i rodzicielstwo (macierzyństwo) a więc pożądane, promowane formy relacji w jakich powinny pozostawać jednostki. Prawo kreuje więc pewien obraz „kobiety w relacji”, który chce urzeczywistniać za pomocą tekstu prawnego. Chciałabym więc zadać pytanie o to, jak ten obraz koresponduje z obrazem „kobiet w relacji” opisywanym w psychologii, a następnie rozważyć czy możliwe jest pogodzenie tych dwóch obrazów. Nie chcę powiedzieć, że kobiety nie powinny być żonami czy matkami, chodzi zaś o to postawienie pytania o to, czy prawodawca w ogóle powinien wskazywać jaki model życia

¹ Zob. J. Winiarz, *Prawo rodzinne*, Warszawa 1983, s. 9-12;

² Zob. J. Zajączkowska-Butrowy, *Cel społeczno-polityczny* [w:] *Kontakty z dzieckiem. Prawa i obowiązki*, Warszawa 2020, LEX; A. Czerederecka, *Rywalizacja o dziecko w kontekście psychologii rodziny* [w:] *Rozwód a rywalizacja o opiekę nad dziećmi*, Warszawa 2020, LEX; M. Arczewska, *Więziennne matki. Pomiędzy zachowaniem przywiązaniowym a transmisją międzypokoleniową*, *Prawo w Działaniu* 2020, nr 42, s. 9-37.

jest „właściwy”, „pożądany”. Czy stan pożądany w oczach prawodawcy będzie stanem pożądanym z perspektywy dobrostanu psychicznego kobiet, które ma kluczowe znaczenie dla idei równouprawnienia?

Dr Diana Dajnowicz-Piesiecka

Wydział Prawa Uniwersytetu w Białymstoku

d.dajnowicz-piesiecka@uwb.edu.pl/ddajnowicz@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1609-8463>

Abstrakt proponowanego wystąpienia pt.

Prawne aspekty macierzyństwa naukowczyń – uwagi de lege lata i de lege ferenda

Referat dotyczy wpływu macierzyństwa na rozwój zawodowy naukowczyń. Kobiety, w głównej mierze ze względu na pełnione role społeczne, spotykają na swoich ścieżkach kariery akademickiej więcej barier niż mężczyźni. Ważną kobiecą rolą społeczną jest rola matki, która choć niesie wiele szczęścia, często zmusza do poświęceń. Łączenie pracy z życiem rodzinnym i opieką nad najbliższymi, zwłaszcza nad dziećmi, spowalnia rozwój zawodowy wielu kobiet, co jest szczególnie zauważalne w pierwszych latach wychowywania potomstwa. Referat omawia najważniejsze regulacje z obszaru szkolnictwa wyższego i nauki (w tym o randze ustawowej a także wewnętrzne akty normatywne wydawane i obowiązujące na wybranych uczelniach), które kształtują sytuację naukowczyń będących matkami. Analiza tych przepisów zmierza do ustalenia odpowiedzi na następujące pytania badawcze: czy obowiązujące w szkolnictwie wyższym przepisy ułatwiają naukowczynom-matkom rozwój ich naukowej kariery?; czy biorąc pod uwagę spowalniający wpływ macierzyństwa na rozwój kariery naukowej uczelnie wspierają naukowczynie w tym obszarze?; czy uczelnie przewidują projakościowe działania sprzyjające lub ułatwiające prowadzenie kobietom badań (zwłaszcza w początkowym okresie pełnienia obowiązków rodzicielskich)? Wymienione problemy badawcze zostały zbadane przy użyciu metody dogmatycznej, analizy i krytyki piśmiennictwa a także analizy danych wtórnych. Takie podejście pozwoliło na wielopłaszczyznowe poznanie przedmiotu badań oraz umożliwiło sformułowanie postulatów *de lege ferenda*, mających na celu realną poprawę warunków pracy kobiet łączących obowiązki naukowe z macierzyńskimi.

Mgr Karolina Czapska-Małecka

IV rok studiów doktoranckich Wydział Prawa i Administracji UW

Rozszerzenie definicji mobbingu o różnicowanie wysokości wynagrodzenia ze względu na płeć pracownika – analiza projektu nowelizacji kodeksu pracy.

2 lipca 2020 r. do Sejmu trafił poselski projekt nowelizacji kodeksu pracy w zakresie definicji mobbingu. Dotychczas odbyło się I czytanie projektu w Sejmie i został on skierowany do dalszych prac w Komisji Nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach.

Celem projektu jest zniwelowanie luki płacowej istniejącej między mężczyznami a kobietami.

Projekt dotyczy nowelizacji art. 94³ § 2 kodeksu pracy, a dokładnie rozszerzenia definicji mobbingu o dodatkową przesłankę, jaką ma być różnicowanie wysokości wynagrodzenia ze względu na płeć pracownika. Projektodawcy proponują następujące brzmienie znowelizowanego przepisu: *„mobbing oznacza działania lub zachowania dotyczące pracownika lub skierowane przeciwko pracownikowi, polegające na uporczywym i długotrwałym nękanii lub zastraszaniu albo różnicowaniu wysokości wynagrodzenia ze względu na płeć pracownika, wywołujące u niego zaniżoną ocenę przydatności zawodowej, powodujące lub mające na celu poniżenie lub ośmieszenie pracownika, izolowanie go lub wyeliminowanie z zespołu współpracowników”*.

W wystąpieniu omówię, czym jest mobbing i kogo najczęściej dotyka. Odniosę się także do założeń omawianego projektu nowelizacji i jego realnego wpływu na zniwelowanie luki płacowej. Przede wszystkim pochyłę się nad obowiązującymi przepisami dotyczącymi dyskryminacji i porównam je z proponowaną zmianą. Wskażę także korzyści wynikające z możliwej nowelizacji, ale także zagrożenia i wątpliwości interpretacyjne dotyczące obecnie obowiązującej definicji mobbingu i tej proponowanej. Wydaje się bowiem, że zauważenie problemu istniejącego zróżnicowania płac na niekorzyść kobiet jest konieczne, zastrzeżenia budzi jednak połączenie tego zagadnienia ze zjawiskiem mobbingu, które odnosi się do innych obszarów w relacjach pracowniczych.

Dr Katarzyna Chojecka

Katedra Prawa i Postępowania Administracyjnego
Wydziału Prawa i Administracji UW

Tytuł wystąpienia: *Kobiety w AI – kilka uwag na temat „Polityki dla rozwoju sztucznej inteligencji w Polsce od roku 2020”*

Uchwałą Rady Ministrów z dnia 28 grudnia 2020 r. w sprawie ustanowienia „Polityki dla rozwoju sztucznej inteligencji w Polsce od roku 2020”, przyjęto kluczowy dokument programowy wdrażania mechanizmów sztucznej inteligencji w Polsce. Strategia ta nakreśla cele w dziedzinach takich jak społeczeństwo, nauka, rynek pracy, czy edukacja, które rozłożone są na perspektywę krótkoterminową (do 2023 r.), średnioterminową (do 2027 r.) i długoterminową (po 2027 r.), a ich wykonanie przyznane zostało ministrowi właściwemu do spraw informatyzacji.

Akt ten, mający oczywiście ograniczoną moc prawną, ma znaczenie programowe i kształtuje kroki podejmowane przez organy władzy publicznej w kierunku wdrożenia szerokiego zastosowania narzędzi sztucznej inteligencji w Polsce.

Jednocześnie zauważyć należy, że strategia ta nie odnosi się do kluczowych zagrożeń związanych z funkcjonowaniem sztucznej inteligencji w różnych sferach życia. W doktrynie utrwalone jest pojęcie przechyłu algorytmicznego (ang. *algorithmic bias*), oznaczającego, w skrócie, podatność mechanizmów AI do błędów poznawczych i pogłębiania uprzedzeń lub nierówności wytworzonych pierwotnie przez człowieka. Dotyczy to przede wszystkim dyskryminacji na gruncie płci (tożsamości płciowej), co może wpłynąć na planowane w strategii działania organów na rynku pracy, czy w sektorze nauki. W wystąpieniu poruszę temat mocy prawnej zaproponowanej strategii, kluczowych założeń i strategii i zagadnień związanych z wyrównywaniem konsekwencji przechyłu algorytmicznego w ramach planowanych przez rząd działań.

Dr hab. Agnieszka Bień-Kacała, prof. UMK

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wydział Prawa i Administracji, Katedra Praw Człowieka

ORCID: 0000-0002-9559-3130

e-mail: abien@umk.pl

Dr Julia Kapelańska-Pręgowska

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Wydział Prawa i Administracji, Katedra Praw Człowieka

WPiA UMK w Toruniu

ORCID: 0000-0002-7643-2681

e-mail: jkapre@umk.pl

Orzecznictwo aborcyjne w Polsce.

Między standardem TK a standardem ETPCz

Trybunał Konstytucyjny od czasu utworzenia orzekał w sprawie aborcji dwukrotnie. Obydwa orzeczenia można uznać za podobne w argumentacji i równie kontrowersyjne ustrojowo. W obydwu sprawach Trybunał wykroczył poza swoje kompetencje i zastąpił ustawodawcę oraz ustrojodawcę. W roku 1997 wytworzył normę konstytucyjną ochrony życia w każdej jego fazie. Takie podejście spowodowało ograniczenie konstytucyjnej ochrony kobiet. W roku 2020 Trybunał wykorzystał poprzednie rozstrzygnięcie do dalszego ograniczenia ochrony kobiet. Chroniąc godność i życie dziecka nienarodzonego, w żadnym z wyroków nie odwołał się do standardów ochrony godności kobiety, poszanowania prawa do prywatności oraz ochrony przed nieludzkim i poniżającym traktowaniem, obecnych w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Autorki pragną omówić ostatni wyrok TK z 2020 roku w kontekście standardów ETPCz. Pragną także wskazać, że standardy te znajdują odzwierciedlenie w regulacji konstytucyjnej. Pomimo tego TK nie wziął pod uwagę ani standardu konwencyjnego ani konstytucyjnego, przez co nie wyważył w należyty sposób wartości podlegających ochronie, pomijając w zasadzie całkowicie potrzebę osiągnięcia „słusznej równowagi” między kolidującymi ze sobą wartościami i dobrami podlegającymi ochronie.

Dr hab. Dobrochna Bach-Golecka, prof. UW

Wydział Prawa i Administracji

Uniwersytet Warszawski

Mail: d.bach-golecka@uw.edu.pl

Indywidualizm i relacyjność praw człowieka w ujęciu Chantal Delsol

Celem wystąpienia będzie analiza wybranych praw człowieka, w szczególności odnoszących się do sfery prywatnej małżeństwa, rodziny i rodzicielstwa, w szerszej perspektywie uwarunkowań wynikających ze współczesnej kultury. Analizie poddana zostanie koncepcja autorstwa Chantal Delsol - francuskiej filozofki, uczennicy Hanny Arendt, profesorki filozofii politycznej i dyrektorki Ośrodka Studiów Europejskich na Uniwersytecie Marne-la-Vallée w Paryżu, członkini Akademii Francuskiej. Rozważania dotyczyć będą przemian ponowoczesności, opartej na indywidualizmie, ideologii emancypacji i równości (także w formie zdeprawowanej), związanej z napięciem pomiędzy uniwersalizmem a relatywizmem, jednostką a wspólnotą, rozumem i wiarą.

Punktem wyjścia będą następujące spostrzeżenia Chantal Delsol:

Późna nowoczesność sprawia, że wstydzimy się kochać konkretną ojczyznę, każe nam być obywatelami świata i kochać cały świat, udając, że inne światy kulturowe są nam tak samo bliskie jak nasz własny. (...) Ale to wszystko jest sztuczne. Kochać można tylko to, co szczególne. Żadna kobieta nie kocha wszystkich mężczyzn ani odwrotnie. Miłość do świata kulturowego jest przywiązaniem do konkretnej, szczegółowej kultury i nie ma w tym nic wstydliwego.

Konferencja naukowa „Feminizm i prawo”

Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Warszawski

Dane autora:

Maria Lewandowska

doktorantka - Seminarium Doktoranckie Nauk Prawnych, Wydział Prawa i Administracji, Uczelnia Łazarskiego w Warszawie.

nr ORCID: 0000-0002-0962-5942

Abstrakt

Tytuł referatu: Godność, jako źródło praw człowieka – aspekt podmiotowości prawnej w prawie międzynarodowym oraz w filozofii feminizmu liberalnego.

Słowa kluczowe: prawa człowieka, prawa kobiet, Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, Europejski Trybunał Praw Człowieka.

Referat ma na celu przedstawienie problematyki dotyczącej godności człowieka w ujęciu przepisów Prawa międzynarodowego praw człowieka oraz filozofii feminizmu liberalnego.

Rozważania na powyższy temat rozpoczną od przytoczenia definicji godności człowieka na gruncie przepisów prawa międzynarodowego. Źródłem wszelkich praw i wolności, jaki i obowiązków człowieka, jest przyrodzona i niezbywalna godność ludzka. Jest to kluczowe pojęcie dla Prawa międzynarodowego praw człowieka, lecz zdecydowanie niełatwe do zdefiniowania na gruncie prawnym. Celem niniejszej pracy jest zbadanie treści pojęcia godności osoby ludzkiej - jako zagadnienia interdyscyplinarnego i trudnego do zdefiniowania na podstawie narzędzi prawnych.

Pytania, które zadam dotyczą analizy art.14 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności w odniesieniu do zasady równego traktowania kobiet i mężczyzn oraz niedyskryminacji kobiet i mężczyzn. Będę chciała dowiedzieć tezę, że uprzedmiotowienie kobiety w patriarchalnym społeczeństwie istnieje, przedstawić podstawy istniejącej dyskryminacji ze względu na płeć poprzez m.in. zbadanie orzecznictwa ETPC, wychodząc od pojęcia godności ludzkiej, zakazu dyskryminacji ze względu na płeć, w oparciu o postulaty feminizmu liberalnego.

Feminizm liberalny, jako ruch polityczno-społeczny definiuje istniejące stosunki gospodarcze, jako niekorzystne i dyskryminujące w stosunku do kobiet. W założeniach swych dąży do zrównania pozycji kobiet i mężczyzn w świetle przepisów prawa, jaki i do wykreowania neutralnego ustroju państwowego, w którym podejmowane przez ludzi role społeczne pozbawione będą podziału na kategorie żeńskie i męskie. Postuluje zmianę spojrzenia na tożsamość ludzką, apelując jednocześnie o dostrzeżenie w każdym człowieku zarówno pierwiastków męskich, jak i kobiecych. W myśli feminizmu liberalnego główne spostrzeżenie dotyczy przypisania ludziom ról, jakie mają odegrać w społeczeństwie. Mężczyzna jest postrzegany, jako osoba decyzyjna, posiadająca kompetencje do zarządzania ludźmi, pracy zarobkowej, natomiast kobieta jest odpowiedzialna tylko za wychowanie potomstwa, ma być uległa oraz dbać o dom. Osoba płci żeńskiej finalnie oceniana jest nie na podstawie posiadanych kompetencji, a tylko z perspektywy użyteczności, czy dobrze wywiązuje się ze

swoich „kobiecych” powinności, czy spełnia wszystkie obowiązki sumiennie, czy jest tym samym praktycznie przydatna.

Godność, jako źródło praw człowieka oddziaływująca *erga omnes*, wynika z samego faktu istnienia człowieka, jako indywidualnego bytu. Jako wartość prawna stanowi ona fundament, podstawę praw człowieka. Godność upodmiotawia jednostkę w systemie aksjologicznym praw człowieka, przyznając jej tym samym narzędzia w postaci praw i wolności. Stanowi wartość absolutną i zakazuje traktowania człowieka w sposób instrumentalny przez podmioty prawa międzynarodowego.

Marlena Olszewska

Uniwersytet Wrocławski

Feminizm prawniczy a feminizm w prawie

Od początku istnienia ruchów feministycznych dostrzegano rolę prawa w petryfikowaniu i legitymizacji systemu patriarchalnego. Ruch feministyczny dążył do zmiany prawa pozytywnego, walcząc o równość płci na jego gruncie. Prawne zrównanie kobiet i mężczyzn obnażyło jednak dalsze nierówności w ich traktowaniu – zrównanie ich przepisami prawa przesunęło zainteresowanie feministek w kierunku dyskryminacji ukrytej, której zwalczanie jest w sposób oczywisty trudniejsze niż kwestionowanie wprost dostrzegalnych nierówności na gruncie prawa, z uwagi na problem negacji jej istnienia. Dążenie do jej wyeliminowania przybiera różne formy i metody, inne na gruncie feminizmu prawniczego oraz feminizmu w prawie.

Wydaje się, że w polskiej literaturze rozróżnienie na feminizm prawniczy i feminizm w prawie nie występuje – pojęcia te, w opinii autorki, mylnie stosowane są w sposób zamienny. Feminizm w prawie, najprościej rzecz biorąc, to działalność feministek-prawniczek, bądź feministek dostrzegających negatywne skutki regulacji prawnych, zmierzająca do nagłośnienia problemu nierówności płci w prawie, często dążąca do zmiany przepisów. Czerpiący z dorobku Critical Legal Studies feminizm prawniczy na problem ten rzuca nowe światło, próbując wpłynąć na stosowanie prawa, poszukując dyrektyw wykładni, które miałyby stanowić odpowiedź na zawoalowaną dyskryminację bez prostej reformy przepisów prawnych. Według tej szkoły patriarchalne spojrzenie zakorzenione jest w prawie tak mocno, że jego wyeliminowanie poprzez reformę przepisów w zasadzie nie jest możliwe. Jedynie stosowanie swego rodzaju feministycznoprawnej soczewki, poprzez którą analizować należy normy prawne, a także – w przypadku wykrycia dyskryminujących regulacji – zastosowanie wykładni, która ją niweluje, stanowić może remedium na wskazane problemy. Proponowane wystąpienie ma na celu zaakcentowanie różnic pomiędzy pojęciami feminizmu w prawie oraz feminizmu prawniczego, a także popularyzację metod stosowanych na gruncie drugiego z nich.

Mgr Karolina Wierzbicka

Studentka V roku Administracji/Aplikantka adwokacka II roku

Uniwersytet Warszawski/Okręgowa Rada Adwokacka

Adwokatura jest także kobietą? Uczestnictwo kobiet w ramach samorządu zawodowego adwokatów

Celem wystąpienia jest omówienie roli kobiet w ramach współczesnego samorządu zawodowego adwokatów. Referat będzie składał się z trzech części, tj. zobrazowania obecnej sytuacji kobiet w ramach struktur samorządowych, wskazania przykładowych form reprezentacji kobiet oraz podjęcia próby zastanowienia się nad zwiększeniem liczby adwokatki w ramach samorządu adwokackiego.

Po blisko stu latach istnienia samorządu zawodowego adwokatów liczba kobiet wykonujących zawód adwokata ulega nieustannemu wzrostowi. Na chwilę obecną szacuje się, że kobiety stanowią połowę osób czynnie wykonujących zawód adwokata w Polsce. W rzeczywistości nie znajduje to odzwierciedlenia w strukturach władz adwokatury na poziomie krajowym (Naczelnej Rady Adwokackiej) jak i okręgowych rad adwokackich.

Przykładem aktywności kobiet w ramach samorządu adwokatury jest utworzenie Zespołu ds. Kobiet przy Naczelnej Radzie Adwokackiej w 2014 r. Wraz z upływem czasu Zespół do Spraw Kobiet zyskał na znaczeniu i pokazuje, że stanowi ważny głos w ramach palestry i środowiska prawniczego (sędziów, prokurek). Podobne inicjatywy powstały na poziomie lokalnym. Jedną z form promowania działalności kobiet jest przyznawanie od kilku lat nagrody „Adwokatka Roku”. Stanowi ona wyraz docenienia pracy zawodowej oraz aktywności naukowej samorządowej i społecznej.

Koronawirus pokazał z jakimi trudnościami mierzą się adwokatki w okresie macierzyństwa, w obszarze życia rodzinnego czy choroby. Możliwość wyboru formy wykonywania zawodu (np. w oparciu o umowę o pracę) stanowiłaby szansę na wzrost konkurencyjności kobiet na rynku i lepsze bezpieczeństwo socjalne. Pandemia dodatkowo uwypukliła nieuchronność zmian i formy wykonywania zawodu.

Wzmoczona aktywność adwokatki pokazuje, że środowisko dojrzało do dyskusji o zatrudnieniu adwokatów na umowie o pracę. Warunkiem zwiększenia się aktywności kobiet na najwyższych stanowiskach w adwokaturze jest zwiększenie udziału kobiet w dyskursie politycznym oraz oddolna współpraca na poziomie krajowym i lokalnym.